

УДК 342.9 (477)

Марія СЛИВКА

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент
mariya.m.slyvka@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-2679-1632

Дмитро ГРУНИК

Національний університет “Львівська політехніка”,
здобувач другого (магістерського рівня) вищої освіти
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
dmytro.hrunyk.mpvpr.2023@lpnu.ua
ORCID: 0009-0009-7458-4911

ПРОФЕСІЙНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА ПРИ ВИРІШЕННІ СПРАВ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДАХ: ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

<http://doi.org/10.23939/law2024.44.232>

© Сливка М., Груник Д., 2024

У статті розглянуто особливості надання професійної правничої допомоги при вирішенні справ в адміністративних судах та перспективи її розвитку. Зазначено, що на сьогодні ефективний судовий захист важко уявити без професійної правничої допомоги. Професійна правнича допомога охоплює різні аспекти і може бути реалізована через різноманітні форми, такі як: консультації, пояснення, складання різних документів, включаючи позови, звернення, скарги, а також представництво, зокрема перед судами та іншими державними органами. Водночас вибір конкретної форми та особи, яка надає таку допомогу, залежить від волі особи, яка її потребує.

Акцентовано, що участь адвоката в адміністративному судочинстві виражається в його активній ролі у цьому процесі, де головною метою є досягнення найкращого юридичного результату для клієнта. Представництво у суді адвокатом відбувається від імені та в інтересах особи, чію сторону він представляє. Проте особа, яка користується послугами адвоката, залишає за собою можливість захищати свої права й інтереси самостійно. Представництво адвоката передбачає відповідну кваліфікацію та професіоналізм у наданні правничої допомоги. Згідно з правилами адвокатської етики, адвокат повинен використовувати свої знання та навички для ефективного захисту прав і законних інтересів свого клієнта, дотримуючись законодавства і спираючись на принцип верховенства права і законності.

Визначено, що професійна правнича допомога в адміністративному судочинстві – це професійна підтримка адвокатом, спрямована на захист прав та свобод сторони у

конкретній адміністративній справі. Головною метою є відстоювання та відновлення прав осіб у разі їх порушення з боку публічної адміністрації через прийняття рішень, дій або бездіяльності у здійсненні своїх повноважень.

Ключові слова: адвокат, адміністративне судочинство, адміністративний суд, вирішення справ в адміністративному суді, захист, правнича допомога, право на професійну правничу допомогу, професійна правнича допомога.

Постановка проблеми. Сьогодні дослідження проблеми надання професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві справді має велике значення. В умовах постійних змін у законодавстві та процедурних аспектах, які можуть ускладнювати процес, роль адвоката стає критично важливою.

Адвокат не лише представляє інтереси клієнта, але й допомагає орієнтуватися у складних правових питаннях, що виникають під час адміністративних проваджень. Це може містити підготовку необхідних документів, консультування з питань стратегії захисту, а також безпосереднє представництво у суді.

Крім того, важливо, щоб правнича допомога була не лише якісною, але й адаптованою до потреб клієнта, адже кожен випадок є унікальним. Це дослідження може зробити вагомий внесок у розуміння цих аспектів і підкреслити важливість клієнтоорієнтованого підходу в юридичній практиці.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідження загальнотеоретичних та специфічних аспектів надання професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві представлене в роботах таких науковців, як Г. В. Галущенко, В. Л. Кудрявцева, Т. В. Омельченко, В. В. Сміх, Ю. Т. Шрамко та інших. Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць, питання професійної правничої допомоги у вирішенні адміністративних справ в Україні залишається недостатньо дослідженим, що підтверджує актуальність обраної теми.

Метою статті є вивчення особливостей надання професійної правничої допомоги у процесі вирішення справ в адміністративних судах та перспектив її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Аналіз статті 59 Конституції України дає змогу стверджувати, що кожна особа має право на кваліфіковану юридичну допомогу. Ця допомога в деяких випадках, визначених законодавством, може бути надана безкоштовно. Кожна особа також вільна у виборі свого захисника. Згідно зі статтею 131-2 Конституції України, професійна правнича допомога в Україні забезпечується завдяки існуванню адвокатури.

Відповідно до зазначеної статті Конституції, кожна людина, незалежно від її громадянства чи статусу, має право на отримання юридичної допомоги. Це право поширюється на громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України. Його реалізація базується на принципах юридичної рівності та забороняє будь-яку дискримінацію за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних або інших переконань, соціального походження, матеріального становища, місця проживання, мови чи інших характеристик [1].

А. Козьмініх розглядає адвокатуру як незалежний інститут громадянського суспільства, публічну корпорацію професійних юристів, покликану брати участь у здійсненні правосуддя і надавати на професійній основі кваліфіковану правову допомогу, виконуючи покладену на неї публічно-правову функцію – контроль за дотриманням державою гарантій прав і свобод людини та громадянина. Адвокатура відіграє роль “буфера”, що балансує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави [2, с. 3].

Н. О. Чудик зазначає, що адвокат, як професійний захисник та представник інтересів клієнта, може діяти у широкому колі матеріальних і процесуальних правовідносин, виконуючи конкретні

завдання, реалізуючи свої права та виконуючи обов'язки, що визначають його правовий статус у цих відносинах. На особливу увагу заслуговує правовий статус адвоката в адміністративному судочинстві, оскільки він пов'язаний із вирішенням конфліктів у публічно-правовій сфері, де однією зі сторін завжди виступає суб'єкт державної влади або місцевого самоврядування. Оскільки адвокатура не підпорядкована жодному державному органу чи органу місцевого самоврядування, адвокат здатен ефективніше протистояти інтересам публічних суб'єктів і їхньому адміністративному ресурсу [3, с. 154].

Зазначимо, що професійна правнича допомога містить різні аспекти і може бути реалізована через різноманітні форми, такі як: консультації, пояснення, складання різних документів, з-поміж яких позови, звернення, скарги, а також представництво, зокрема перед судами та іншими державними органами. Водночас вибір конкретної форми та особи, яка надає таку допомогу, залежить лише від особи, яка її потребує.

Згідно із Законом України “Про безоплатну правничу допомогу”, існують дві форми такої допомоги: первинна і вторинна. Первинна правнича допомога охоплює надання інформацій, консультацій, пояснень з правничих питань, утворення непроцесуальних правничих документів, а також сприяння у забезпеченні доступу до вторинної правничої допомоги та медіації. Вторинна правнича допомога має на меті забезпечити рівний доступ до правосуддя для осіб, які мають право на неї, і містить захист, представництво інтересів у судах, інших державних чи місцевих органах, складання процесуальних документів [4].

Основна відповідальність за виконання цих та інших конституційних гарантій покладається на державу, яка розробляє та впроваджує відповідні механізми через свої інституції. Однак громадянське суспільство також виявляє значний інтерес до цього процесу і відіграє активну роль у забезпеченні прав, свобод і законних інтересів як кожного громадянина, так і суспільства загалом.

Головним фактором, який визначає виникнення правовідносин для надання послуг адвоката як представника, є активна участь та воляова дія клієнта. Він відіграє роль представника, виконуючи різні процесуальні дії в інтересах клієнта. У сучасному адміністративному судочинстві є два основні підходи до розуміння представництва адвокатом: перше – це утворення правовідносин, коли одна особа вчиняє дії в судовому процесі в межах своїх повноважень від імені та в інтересах іншої особи; друге – це перевірка судом процесуальних дій, що виконуються особою з визначеними повноваженнями в інтересах та від імені іншої особи.

Участь адвоката в адміністративному судочинстві виражається в його активній ролі у цьому процесі, де головною метою є досягнення найкращого юридичного результату для клієнта. Представництво у суді адвокатом відбувається від імені та в інтересах особи, чію сторону він представляє. Проте особа, яка користується послугами адвоката, залишає за собою можливість захищати свої права й інтереси самостійно. Представництво адвоката передбачає відповідну кваліфікацію та професіоналізм у наданні правничої допомоги. Згідно з правилами адвокатської етики, адвокат повинен використовувати свої знання та навички для ефективного захисту прав і законних інтересів свого клієнта, дотримуючись законодавства і спираючись на принцип верховенства права і законності.

Варто зазначити, що участь адвоката в адміністративному судочинстві не обмежується лише роллю посередника між клієнтом і судом. Він також виступає як захисник прав, основних свобод та інтересів особи, яку він представляє. Роль адвоката полягає в забезпеченні справедливості та дотриманні конституційних гарантій, що дають змогу особі використати свої права, закріплені законодавством України. Він сприяє доступу до правосуддя та допомагає забезпечити справедливий судовий процес, що є одним із ключових принципів правової держави.

Згідно зі ст. 26 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [5], адвокатська діяльність здійснюється на основі договору про надання правничої допомоги. Документи, які під-

тверджують повноваження адвоката для надання такої допомоги, – це також доручення, ордер або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги.

Адвокат, який бере участь в адміністративному судочинстві, виступає як незалежний учасник з власними завданнями, функціями та правами, визначеними Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [5]. Він самостійно розробляє правову стратегію у справі, обираючи відповідні засоби та методи захисту прав свого клієнта або клієнтів. Однак його самостійність має певні обмеження: по-перше, закон забороняє адвокату діяти на шкоду інтересам клієнта, а по-друге, обсяг його повноважень визначається характером довірчих відносин із клієнтами та їхніми правами й законними інтересами в адміністративному процесі.

У забезпеченні високоякісної та ефективної правничої допомоги важливу роль відіграє постійне підвищення професійного рівня і кваліфікації осіб, які її надають, що містить оновлення їх знань про зміни у законодавстві, аналіз судової практики та вивчення нових наукових матеріалів у галузі юриспруденції. Для досягнення цієї мети адвокати мають брати активнішу участь у різноманітних юридичних заходах, таких як конференції, “круглі столи”, семінари, тренінги та інші подібні заходи. Особливо це питання стосується адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу відповідно до чинного законодавства України, бо, як показує практика, такі адвокати не мають великої зацікавленості належно виконувати свою роботу.

Задля забезпечення вдосконалення конституційного права людини на професійну правничу допомогу в Україні потрібно розвивати такі напрями:

- удосконалення вітчизняного законодавства, що стосується права на професійну правничу допомогу, для відповідності міжнародним стандартам у галузі прав людини;
- запровадження заходів, які б покращили якість надання безоплатної правничої допомоги;
- покращення роботи суб’єктів, що надають правничу допомогу, через встановлення кваліфікаційних стандартів для фахівців у сфері права, аналогічних Правилам адвокатської етики;
- проведення інформаційних кампаній про існування системи безоплатної правничої допомоги, особливо в сільських та маленьких містах, через інтернет, ЗМІ, а також за допомогою зовнішньої реклами, роздання інформаційних матеріалів у громадських місцях.

Для виявлення проблем у забезпеченні права людини на безоплатну правничу допомогу потрібно проводити систематичні соціологічні опитування серед громадян, зокрема серед молодих людей, а також залучати представників громадських організацій. Це можна робити через спеціально створені ресурси (в т. ч. інтернет) та інші онлайн-ресурси. Зокрема, важливо враховувати їхні зауваження та пропозиції. Такий підхід допоможе органам публічної влади та центрам, що надають безоплатну вторинну правничу допомогу, зрозуміти реальні проблеми в цій сфері та вжити потрібних заходів для їх розв’язання.

Використання професійної правничої допомоги залежить не лише від діяльності осіб, що надають цю допомогу, але також від активності самої особи, яка її потребує. Законодавець, встановивши конституційну гарантію права на правничу допомогу, а також у деяких випадках безоплатну, сподівався на можливість особистого використання цього права самою особою.

Фактори, що впливають на гарантування конституційних прав та свобод людини в Україні, мають як позитивні, так і негативні аспекти. До позитивних можна зарахувати зростання важливості права в суспільстві та використання юридичних механізмів для захисту різних інтересів – економічних, політичних, духовних тощо. Але наявний також низький рівень розвитку правової культури і свідомості, що у більшій частині випадків не дає змоги людям ефективно користуватися правовими засобами.

Поліпшення чинного законодавства, яке забезпечує доступ до професійної правничої допомоги, має здійснюватися з урахуванням міжнародних стандартів у сфері прав людини, закріплених

у міжнародних угодах, ратифікованих Верховною Радою України, та в практиці Європейського суду з прав людини. Будь-які зміни до законодавства повинні сприяти розширенню, а не звуженню прав і свобод людини.

Висновки. Отже, професійна правнича допомога в адміністративному судочинстві – це професійна підтримка адвокатом, спрямована на захист прав та свобод сторони у конкретній адміністративній справі. Головною метою є відстоювання та відновлення прав осіб у разі порушення їх публічною адміністрацією через прийняття рішень, дій або бездіяльність у здійсненні своїх повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Козьмініх А. В. (2008). Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец.: 23.00.02. Одеса. 18 с.
3. Чудик Н. О. (2017). Участь адвоката в адміністративному процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. 4. С. 153–158.
4. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 2509.

REFERENCES

1. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy* [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine]. (1996, June 28) No. 254k/96-VR *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. No. 30. St. 141. [In Ukrainian].
2. Kozminykh, A. V. (2008). *Rol instytutu advokatury v realizatsii pravozakhysnoi funktsii hromadianskoho suspilstva* [The role of the advocacy institute in implementing the human rights function of civil society]: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: spets.: 23.00.02. Odesa. 18 p. [In Ukrainian].
3. Chudyk, N. O. (2017). *Uchast advokata v administratyvnomu protsesi* [Participation of a lawyer in the administrative process]. *Aktualni problemy pravoznavstva*. Vyp. 4. P. 153–158. [In Ukrainian].
4. *Pro bezoplatnu pravnychu dopomohu: Zakon Ukrainy* [On free legal aid: Law of Ukraine]. (2011, June 02) No. 3460-VI *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. No. 51. St. 577. [In Ukrainian].
5. *Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy* [On advocacy and advocacy: Law of Ukraine]. (2012, July 05) No. 5076-VI *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. No. 62. St. 2509. [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 06.09.2024 р.

Mariia SLYVKA

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the Administrative
and Informational Law Department,
Ph.D. in Law, Associate Professor
mariya.m.slyvka@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-2679-1632

Dmytro HRUNYK

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Student of the Second (Master's)
Level of Higher Education
dmytro.hrnyk.mpvpr.2023@lpnu.ua
ORCID: 0009-0009-7458-4911

**PROFESSIONAL LEGAL ASSISTANCE WHEN RESOLVING CASES
IN ADMINISTRATIVE COURTS:
FEATURES OF PROVISION AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

The article examines the peculiarities of providing professional legal assistance in resolving cases in administrative courts and the prospects for its development. It is noted that today, effective legal protection is difficult to imagine without professional legal assistance. Professional legal assistance includes various aspects and can be implemented through various forms, such as: consultations, explanations, drafting of various documents, including lawsuits, appeals, complaints, as well as representation, in particular before courts and other state bodies. At the same time, the choice of a specific form and the person who provides such assistance depends on the will of the person who needs it.

It is emphasized that the lawyer's participation in administrative proceedings is expressed in his active role in this process, where the main goal is to achieve the best legal result for the client. Representation in court by a lawyer takes place on behalf and in the interests of the person whose side he represents. However, a person who uses the services of a lawyer reserves the opportunity to defend his rights and interests on his own. Representation by a lawyer requires appropriate qualifications and professionalism in providing legal assistance. According to the rules of lawyer ethics, a lawyer must use his knowledge and skills to effectively protect the rights and legitimate interests of his client, complying with the law and promoting the principle of the rule of law and legality.

It was determined that professional legal assistance in administrative proceedings is professional support by a lawyer aimed at protecting the rights and freedoms of a party in a specific administrative case. The main goal is to defend and restore the rights of individuals in the event of their violation by the public administration through decision-making, actions or inaction in the exercise of their powers.

Keywords: lawyer, administrative proceedings, administrative court, resolution of cases in the administrative court, defense, legal assistance, right to professional legal assistance, professional legal assistance.